

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-38>

УДК 355.541.2

Самсонов Ю.В., Мудрик В.Г.

Національна академія Національної гвардії України

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОЇ НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНОЇ БАЗИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. Проведено аналіз існуючої навчально-матеріальної бази для проведення занять з вогневої підготовки у частинах та підрозділах Національної гвардії України. Визначено проблемні питання та пріоритетні напрямки підготовки військовослужбовців, використання та удосконалення навчально-матеріальної бази з вогневої підготовки. Розглянуто проблемні питання у використанні військових стрільбищ та навчально-матеріальної бази під час проведення стрілецьких тренувань та стрільб військовослужбовцями Національної гвардії України. Запропоновано шляхи підвищення ефективності вивчення військовослужбовцями матеріальної частини зброї, використання зброї в умовах, наближених до бойових дій. Надано пропозиції (рекомендації) по підвищенню ефективності використання, як матеріально-технічних засобів так і методів навчання вогневої підготовки військовослужбовців, з урахуванням тих недоліків та помилок, які існують на теперішній час.

Ключові слова: вогнева підготовка, військовослужбовець, ефективність, навчально-матеріальна база, Національна гвардія України, стрілець, стрільбище, тир, зброя.

Samsonov Yuriy, Mudrik Vadim

National Academy of National Guard of Ukraine

ACTUALITY OF USING THE MODERN EDUCATIONAL AND MATERIAL BASIS FOR TRAINING OF THE NATIONAL GUARDS OF UKRAINIAN MILITARY TRAINERS AT THE TIME OF TRAINING PREPARATION

Summary. An analysis of the existing educational material base for conducting fire training exercises in parts and units of the National Guard of Ukraine was carried out. The problem issues and priority directions of training of military personnel, the use and improvement of educational material base on fire training are determined. The problematic issues in the use of military rifle shooting facilities and educational material base during shooting training and firing by servicemen of the National Guard of Ukraine are considered. Considered a number of problematic issues on the use of equipment for the display of targets, the compliance of the professional level of the deputy director of firing (operator) from the target situation, respectively, the firing course. The ways of increasing the effectiveness of the military personnel's study of the material part of the weapon, the use of weapons in conditions close to the fighting. The suggestions (recommendations) for improving the efficiency of use of both material and technical means and training methods for fire service training of soldiers are given, taking into account those shortcomings and mistakes that exist at the present time. It has been determined that the effective use of modern NBM, thanks to the use of the latest computer training programs, will make it possible to significantly reduce the time spent on training, to save the motor resources of military equipment, to increase the resource of using small-scale weapons samples. Taking into account the increase of the staffing of the National Guard of Ukraine and its insufficient funding, for the qualitative training of soldiers in fire training, it is necessary to introduce as much as possible more modern models of educational material base in the educational process.

Keywords: fire training, military personnel, efficiency, educational and material base, National Guard of Ukraine, shooter, shooting range, shooting gallery, weapons.

Постановка проблеми. Вогнева підготовка (ВП) є одним із ведучих предметів бойової підготовки. Її мета – навчити військовослужбовця вмілому і повному використанню високих вогневих можливостей зброї в різних умовах обстановки.

ВП у своїй основі полягає у вивченні матеріальної частини зброї; заходів безпеки при звертанні з нею, вивченням прийомів і правил стрільби, тренуванню на тренажерах, відпрацюванні нормативів з ВП та виконання вправ стрільб [1, с. 3–32; 9, с. 12–25]. Ефективність застосування зброї безпосередньо залежить від напрацьованих та відточених до автоматизму навиків, які військовослужбовці (стрільці) отримують на заняттях з ВП.

Останнім часом ВП військовослужбовців Національної гвардії України (НГУ) зазнає значних змін, під впливом загального росту екстремальності діяльності, а саме, проведення Операції Об'єднаних Сил на Сході нашої країни. У зв'язку із цим змінюються й вимоги до використання зброї. Крім того все більше сучасних зразків стрілецької зброї, як вітчизняного так і закордонного виробництва, з'являються на озброєнні частин та підрозділів НГУ. Основною вимогою, яка пред'являється до військовослужбовця під час навчання в системі ВП є використання зброї в умовах, наближених до бойових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що на даний час існує широкий спектр

різноманітних методів та засобів, що дозволяють проводити навчання з ВП. В залежності від того як відбувається навчання і яка методика, в подальшому буде залежати результат підготовки військовослужбовця. Методики щодо проведення занять з ВП розглядалися в [2, с. 140–143; 3, с. 174–176; 4, с. 55–59; 8, с. 56–89].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не розглянуті проблемні питання використання матеріально-технічних засобів навчання та навчально-матеріальної бази (НМБ) під час вивчення військовослужбовцями матеріальної частини зброї та практичного виконання вправ стрільб на заняттях з ВП.

Мета статті. Проведення аналізу наявності, ефективності використання та відповідності умовам сьогодення НМБ для проведення занять з ВП з частинами (підрозділами) НГУ. Запропонувати пропозиції (рекомендації) по підвищенню ефективності використання НМБ з ВП, з урахуванням тих недоліків та помилок, які існують на теперішній час.

Виклад основного матеріалу. Успішне навчання стрільбі й досягнення високих результатів у ВП підрозділів НГУ неможливі без наявності сучасної НМБ: обладнаних класів, стрілецьких вогневих містечок, військових стрільбищ, тактичних навчальних полів, учбово-тренувальних засобів, настанов (порадників), методичних і інших посібників.

НМБ повинна забезпечувати якісне проведення занять з усіх тем ВП, можливість проведення багаторазових тренувань у різних умовах, виключати спрощення й послаблення в навчанні стрільбі, забезпечувати ефективне використання навчального часу.

Турбота про створення необхідної НМБ з ВП, безупинний її розвиток і удосконалення повинна бути в центрі уваги командирів, штабів, а також військових раціоналізаторів.

Пріоритетним напрямком підготовки військовослужбовців НГУ в системі ВП, є впровадження сучасної НМБ в навчальний процес та вдосконалення форм і методів навчання з їх використанням. Це обумовлюється, насамперед, наявністю на озброєнні сучасних зразків зброї, що вимагає від особового складу глибоких знань і твердих практичних навичок його експлуатації і бойового застосування. Необхідну підготовку можна здійснити тільки за умови систематичного проведення занять і тренувань з використанням бойової техніки та зброї. Майстерність володіння зброєю досягається тільки за допомогою ефективного навчання стрільбі й повсякденних тренувань, проведення яких потребує спеціально обладнаних місць стрільбищ (тирів) і значної витрати боєприпасів. Отже, в умовах недостатнього фінансування, виникає потреба в нових видах матеріально-технічних засобів для ВП [2, с. 140–141; 4, с. 55–57].

Отримувати та удосконалювати знання й навички по використанню зброї військовослужбовці повинні в частинах (підрозділах) або у вищих військових навчальних закладах під час проведення занять з ВП. Особливостями навчання є використання сучасної НМБ, до яких відносяться не тільки зразки озброєння та військової техніки, а й стрільбищ, тирів, спеціального об-

ладнання, програмного забезпечення та ін. Для навчання військовослужбовців (стрільців) в більшості частин та підрозділів використовуються застарілі зразки навчальної зброї, які мають велику ступінь зносу. Не у всіх частинах мають тренажери для навчання роботі як з груповими зразками зброї, так і індивідуально, пропускна можливість тирів, вогневих комплексів та стрільбищ не завжди дозволяє якісно проводити практичні заняття, особливо при виконанні вправ стрільб в складі підрозділу.

На сьогоднішній день НМБ для проведення занять з ВП в частинах (підрозділах) НГУ дуже різноманітна й не в повній мірі відповідає вимогам сьогодення по підготовці військовослужбовців (стрільців). Але, слід зауважити, що за останні декілька років, за умов проведення антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил, стан та її якість значно покращилась. Це обумовлено перш за все кількістю коштів на придбання матеріально-технічних засобів для проведення занять з ВП, яка значно збільшилась в порівнянні з минулими роками. В більшості випадків це мультимедійні (інтерактивні) тири (тренажери), обладнання для показу мішеней [5, с. 105–107]. Значно гірше вирішується питання з придбанням сучасних тренажерів для підготовки екіпажів бойових машин (БТР-3, БТР-4Е), операторів-навідників протитанкових ракетних комплексів та протиповітряних зенітно-ракетних комплексів, завдяки їх дороговизні. На сьогоднішній день такі тренажери мають лише в Національній академії та Навчальному центрі НГУ. Слід відмітити, що не у всіх частинах є місця та обладнанні класи для вивчення матеріальної частини озброєння та виконання розбирання (складання) зразків зброї.

Окремим пунктом треба виділити питання використання військових стрільбищ. Якщо для навчання військовослужбовців (стрільців) майже кожна частина має військове стрільбище, то для підготовки танкових, артилерійських та підрозділів протиповітряної оборони дане питання вирішується шляхом використання військових полігонів Збройних сил України, що не завжди можливо.

Існує низка проблемних питань по використанню обладнання для показу мішеней. Як показує практика, при використанні радіокерованих мішеневих установок, зменшується час експлуатації підйомників, завдяки тому, що блок живлення використовується, як правило, дуже велику кількість часу під час скрутних погодних умов (дощ, сніг, підвищена вологість, різкі перепади температур та ін.), крім того, не виключено і механічні пошкодження, внаслідок попадання куль (осколків). Під час виконання вправ стрільб, трапляються випадки виходу з ладу (частково або повністю) підйомних механізмів, особливо це стосується радіокерованих установок. Ускладнюється, а в більшості випадків і погіршується робота радіокерованого мішеневого обладнання завдяки тому, що сигнал від антенного передаючого пристрою не поступає на антену прийомного пристрою підйомника, оскільки, йому в цьому заважає неоднорідність місцевості, а можливо що відстань між передавачем та приймачем більше ніж запропонованої в характеристиках. Наявна

кількість підйомних механізмів, яка мається на сьогоднішній день, в більшості частин, що використовується для виконання вправ навчальних стрільб із стрілецької зброї, може забезпечити виконання вправ стрільб в кількості до 10 чоловік одночасно, але проведення бойових стрільб в складі відділення і більше, майже не можливо, завдяки необхідності використання великої кількості підйомних механізмів (30-40 одиниць).

Ще одне питання, на яке необхідно звернути увагу – це фаховий рівень заступника керівника стрільби (оператора) з мішеневої обстановки. Як показує практика, рівень навченості роботи оператора з програмним забезпеченням та підйомними механізмами не завжди дозволяє якісно та у відповідності до вказівок керівника стрільби провести роботи по програмуванню саме тієї мішеневої обстановки, яка необхідна для виконання вправ стрільб. Багато питань виникає до роботи полігонної команди під час проведення робіт по підготовці мішеневої обстановки безпосередньо у полі, а саме час на роботи по підготовці мішеневої обстановки. Згідно вимог керівних документів мішенева обстановка повинна бути виставлена до приходу підрозділу, але кількість полігонної команди не завжди дозволяє зробити це своєчасно. Всі ці складові істотно впливають на якість підготовки та проведення занять з ВП, зменшують ефективність навчання військовослужбовців (стрільців), особливо при проведенні стрілецьких тренувань та стрільб.

Засвоєння постійно зростаючого обсягу знань, викликано розвитком сучасної військової техніки та озброєння, які поступають в частини та підрозділи НГУ, зумовлюючи необхідність постійного вдосконалення методики ВП, вимагаючи від командирів підрозділів та викладачів творчого підходу до проведення кожного заняття, формування у тих, хто навчається морально-психологічної готовності до подолання труднощів у навчанні та під час виконання службово-бойових завдань.

Під час підготовки до проведення кожного виду занять командир підрозділу, викладач повинен керуватися вимогами статутів, настанов, наказів Міністра внутрішніх справ, Командуючого НГУ та інших керівних документів. Опанування методикою ВП та постійне її вдосконалення – одна з найголовніших задач в справі підвищення вогневої майстерності військовослужбовців НГУ.

Якісна підготовка військовослужбовців (стрільців) неможлива без удосконалення форм і методів навчання. Знання, уміння і навички по ВП ті, хто навчається, здобувають і удосконалюють на класних заняттях, стрілецьких тренуваннях, навчальних стрільбах і тактичних навчаннях з бойовою стрільбою, при проведенні робіт у час, відведений для догляду за озброєнням і бойовою технікою, у парково-господарські дні, на самопідготовці, стрілецьких змаганнях і на заняттях з інших предметів навчання.

У ВП звичайно застосовуються такі методи навчання як розповідь, лекція, пояснення, показ, тренування (вправа), бесіда, самостійна робота і стрільба. Вибір методів навчання залежить від теми, мети та змісту заняття, ступеня підготовленості військовослужбовців, наявності НМБ. На

кожному занятті можуть застосовуватися декілька методів. Так, наприклад, при навчанні екіпажів БТР-4Е можуть бути застосовані показ, пояснення і тренування [3, с. 175; 6, с. 36; 7, с. 24–39].

Найбільша кількість методик розроблена для вивчення саме матеріальної частини стрілецької зброї (самого масового виду озброєння військовослужбовців НГУ, ЗСУ та інших силових структур. На превеликий жаль, вони майже не змінились. Завдяки розвитку інформаційних технологій, підвищення інформативності та наочності використання матеріалу можливе за рахунок використання мультимедійних та мультимедійних технологій (мультимедійні проектори), використання спеціальних програмних продуктів (програма «Вчись влучно стріляти», конструктори тестів «Матеріальна частина стрілецької зброї та ін.). Всі ці засоби можливо використовувати під час проведення занять з ВП при наявності спеціально обладнаного класу необхідної кількості персональних обчислювальних машин. В Національній академії такі класи мають, але зрозуміло, що в частинах Національної гвардії це більш проблемне питання, оскільки не має зайвих приміщень та й кількість навчаємих не така велика. Пропускна можливість таких класів до 10 чоловік, можливість збільшення кількості тих, хто навчаються здійснюється за рахунок використання додаткових обчислювальних машин.

Висновки і пропозиції. Аналізуючи основні вимоги, які приділяються до НМБ з ВП та проблемні питання, які мають місце при підготовці військовослужбовців (стрільців) до занять, розроблено рекомендації, щодо підвищення ефективності проведення занять з ВП, а саме:

- необхідно збільшити кількість годин для роботи на тренажерах БТР-80, БТР-4, ПТРК, ПЗРК під час практичних занять з дисципліни ВП;
- для забезпечення виконання програми навчання збільшити кількість боєприпасів, включаючи холості;
- з метою вироблення комплексних навичок 1-2 заняття з дисципліни ВП треба проводити комплексно, разом з інженерною та тактичною підготовками, використовуючи НМБ з даних дисциплін;
- постійно удосконалювати та збільшувати кількість тренажерної бази, враховуючи досвід країн НАТО;
- проводити інструкторсько-методичні заняття з помічниками керівників стрільб з мішеневої обстановки та полігонними командами;
- поєднувати використання під час проведення стрільб разом з радіокерованим мішенем обладнанням, механічні підйомні механізми;
- для вивчення матеріальної частини озброєння, тренування у виконанні вправ стрільб із зразків стрілецької зброї використовувати сучасні мультимедійні та мультимедійні технології;
- постійно підвищувати методичну майстерність керівників занять з ВП та керівників стрільб шляхом проведення навчальних зборів, семінарів та науково-практичних конференцій;
- використовувати найбільш ефективні форми та методи викладення матеріалу з вивчення матеріальної частини зброї, заходів безпеки при звертанні з нею, вивченням прийомів і правил стріль-

би, тренування на тренажерах, відпрацювання нормативів з ВП та виконання вправ стрільби;

– збільшити кількості підйомних механізмів, як стаціонарних так і рухомих, з метою якісного виконання етапу бойової стрільби під час проведення тактичних навчань відділень (взводів).

Враховуючи збільшення штатної чисельності НГУ та недостатнє її фінансування, для якісного навчання військовослужбовців вогневої підготовки, слід впроваджувати в навчальний процес якомога більше сучасних зразків НМБ. Ефективне використання сучасної НМБ, завдяки використанню новітніх комп'ютерних навчальних програм, дасть змогу суттєво скоротити час, витрачений на навчання, зекономити моторесурс бойової техніки, збільшити ресурс використання зразків стрілецької зброї і т. ін. Рекомендації, які викладені, необхідно застосовувати творчо, в за-

лежності від конкретних умов, в залежності від рівня підготовки особового складу та наявності і стану НМБ. Необхідно вести постійний пошук ефективних методичних прийомів. Навчати особовий склад тому, що необхідно при виконанні службово-бойових завдань – це значить максимально наближати навчальну обстановку до реальних умов, не допускати спрощень і послаблень, при проведенні стрілецьких тренувань і стрільб, максимально ефективно використовуючи НМБ для проведення занять з ВП, створюючи невідому для тих, кого навчають, мішену обстановку, показуючи цілі в різних варіантах, вчити особовий склад самостійному виявленню і поразці різних цілей у найкоротший термін і з найменшою витратою боєприпасів, як правило, з першого пострілу (черги) з дотриманням заходів безпеки та порядку застосування зброї.

Список літератури:

1. «Курс стрільби із стрілецької зброї та озброєння бойових машин Національної гвардії України». Наказ командувача Національної гвардії України № 727 від 28.10.2016 року.
2. Баулін Д.С., Горелишев С.А., Муленко О.О. Ефективність застосування сучасних інформаційних технологій в системі вогневої підготовки Національної гвардії України. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2015. № 1. С. 140–143.
3. Бородин С.В., Самсонов Ю.В., Корнієнко О.В. Особливості підготовки екіпажів бронетранспортерів БТР-4Е з використанням сучасних тренажерних комплексів. *Збірник наукових праць Системи обробки інформації*. 2017. № 1(147). С. 174–176.
4. Гунченко Ю.О. Метод прискореної підготовки фахівців спецпідрозділів в навчально-тренувальному центрі. *Вісник інженерної академії України*. 2012. № 3–4. С. 55–59.
5. Гунченко Ю.О. Методичні основи побудови та застосування тренажерно-моделюючої системи в електронному тири. *Радиоелектронні і комп'ютерні системи*. 2013. № 1(60). С. 105–110.
6. Єманов В.В., Пістряк П.В., Мокреєв В.І., Бородин С.В. Методика підготовки та проведення бойових стрільб взводів, відділень (екіпажів бойових машин) у підрозділах Національної гвардії України. Навчально-методичний посібник. Харків : Національна академія Національної гвардії України, 2016.
7. Єманов В.В., Пістряк П.В., Мокреєв В.І., Бородин С.В. Методика навчання командирів та операторів на тренажерах БТР-4Є. Навчально-методичний посібник. Харків : НАНГУ, 2016.
8. Лавніченко О.В., Черніченко Ю.М., Задирака В.В. Методика вогневої підготовки. Навчально-методичний посібник. Харків : ВІ ВВ МВСУ, 2005.
9. Пістряк П.В., Самсонов Ю.В., Муленко О.О. Вогнева підготовка. Навчально-методичний посібник. Харків : НАНГУ, 2016.

References:

1. „Shooting range from small arms and weapons of the National Guard of Ukraine military vehicles”. Order of the Commander of the National Guard of Ukraine № 727 (accessed 28 october 2016).
2. Baulin D.S., Horielyshev S.A., Mulyenko O.O. (2015). Efektyvnist zastosuvannya suchasnykh informatsiynykh tekhnolohii v systemi vohnevoi pidhotovky Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Efficiency of application of modern information technologies in the system of fire training of the National Guard of Ukraine]. *Collection of scientific works of Kharkiv University of Air Forces*, no. 1, pp. 140–143.
3. Borodin S.V., Samsonov Yu.V., Korniienko O.V. (2017). Osoblyvosti pidhotovky ekipazhiv bronetransporteriv BTR-4E z vykorystanniam suchasnykh trenazherykh kompleksiv [Features of the training of crews of armored personnel carriers BTR-4E using modern training complexes]. *Collection of scientific works Systems of information processing*, vol. 1, no. 147, pp. 174–176.
4. Hunchenko Yu.O. (2012). Metod pryskorenoi pidhotovky fakhivtsiv spetspidrozdiliv v navchalno-trenuvalnomu tsentri [Method of accelerated training of specialists of special units in the training center]. *Bulletin of the Engineering Academy of Ukraine*, no. 3–4, pp. 55–59.
5. Hunchenko Yu.O. (2013). Metodychni osnovy pobudovy ta zastosuvannya trenazherno-modeliuiuchoi systemy v elektronnomu tyri [Methodical bases of construction and application of simulator-modeling system in electronic dash]. *Radio electronic and computer systems*, vol. 1, no. 60, pp. 105–110.
6. Yemanov V.V., Pistriak P.V., Mokreiev V.I., Borodin S.V. (2016). Metodyka pidhotovky ta provedennia boiovykh strilb vzvodiv, viddiliv (ekipazhiv boiovykh mashyn) u pidrozdilakh Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Method of preparation and conduct of archery of platoons, departments (crews of combat vehicles) in units of the National Guard of Ukraine. Educational and methodical manual]. Kharkiv : National Academy of National Guard of Ukraine.
7. Yemanov V.V., Pistriak P.V., Mokreiev V.I., Borodin S.V. (2016). Metodyka navchannia komandyriv ta operatoriv na trenazherakh BTR-4Ye [Method of teaching commanders and operators on the BTR-4E simulators. Educational and methodical manual]. Kharkiv : National Academy of National Guard of Ukraine.
8. Lavnichenko O.V., Chernichenko Yu.M., Zadyraka V.V. (2005). Metodyka vohnevoi pidhotovky [The method of fire training. Educational and methodical manual]. Kharkiv : Military Institute of the Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.
9. Pistriak P.V., Samsonov Yu.V., Mulyenko O.O. (2016). Vohneva pidhotovka [Fire training. Educational and methodical manual]. Kharkiv : National Academy of National Guard of Ukraine.